NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 04246

DER VAZON

Moyshe Levin

The original of this title comes from the permanent collection of the YIVO Institute for Jewish Research, New York, NY

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

מױשע לעחין

דער װאַזאָן

ב

„קינדערפרײַנד",
װאַרשע

נומער
1
1938

מוישע לעווין

דער וואזאָן

"קינדערפרײַנד", וואַרשע 1938

Printed in Poland

M. LEWIN

DER WAZON

„Kinder-Frajnd" Warszawa 1938

זעצעריי ה. גלאַנץ, פּוראַנאַחסקע 28 ח. 25

Druk. „Renoma", Warszawa

דער וואַזאָן האָט פאַרנומען אין שטיבעלע אַ קענ־
טיקן אָרט.

אַ קלייז שטיבעלע — בלויז איין צימער, און אין
דעם איינעם צימער זיצט דער טאַטע און פאַרריכט שיך,
זיצט די מאַמע און שאָבט בולבעס, זיצט די באָבע און
צירעוועט אַ זאָק, זיצט דער זיבניעריקער פאָלקע און
שפּילט זיך.

און אַרום די זיצנדיקע — שטייט אַ קאַמאָד אויף
פיס, שטייט אַ טיש אויף דריי פיס, שטייען צעבראָכע־
נע שטולן אויף צוויי פיס.

אויסער דעם ליגן נאָך אַ סאַך זאַכן: אַלטע שוכ־
וואַרג, קאַפּולן, אַ קאָטשערע מיט אַ בעזעם לעבן אויוון,
און העכער צו, אויפן אויוון — ליגט די האַק אויסגע־
צויגן און גענעצט.

איז טאַקע נישט קיין וווּנדער, אַז דער וואַזאָן
האָט פאַרנומען אין דעם שטיבעלע אַ קענטיקן אָרט.

און סאַכאַקל וואַקסט אין וואַזאָן אַ ציבעלע, אַ פּאָשעטע ציבעלע.

אָבער אַז מען באַדאַרף וואַקסן, העלפן קיין טייַנעס נישט. צעוואַקסן זיך די בלעטער אַזוי לאַנג און ברייט און העלדיש, אַז זיי פאַרנעמעז דעם גאַנצן אויבנאָן פון פענצטער, שטרעקן זיך אויס ווי הענט איבערן מיטן שטוב און ווער סע גייט פאַרביַי, גיבן זיי אַ צופּ, אַ גלעט, און וויגן זיך, וויגן זיך, ווי זיי וואָלטן געלאַכט פון דער גאַנצער וועלט...

דער פאַרהאַרעוועטער טאַטע האָט נישט שטאַרק ליב געהאַט, ווען אַ בלאַט פון וואַזאָן פלעגט אים פּלוצעם, ווען ער גייט פאַרביַי, אַ קיצל טון אין באָרד אָדער אין האַלדז. אָפּט מאָל צעבייזערט ער זיך אַפילע אויף דער מאַמען:

— צו וואָס באַדאַרף איך דאָ וואַזאָנעס אויף מיַין קאָפּ, האַ? דאָ איז נאָך ווייניק ענג?

די מאַמע פלעגט אַ זיפץ טון און אים נישט ענטפערן. זי האָט וואַזאָנעס און גרינוואַרג ליב געהאַט שטענדיק. זי איז געבוירן און געוואַקסן אין אַ שטעטל ווו מיט סעדער און גערטענער האָבן זיך די אויגן געקוויקט, איז איצט געווען דער וואַזאָן אין דעם טונקעלן

שטיבעלע אויפן שטיינערנעם הויף — אַ גרוס פון דעם ליבן שטעטל. אָבער וואָס טוט מען טאַקע, אַז ס'איז אַזאַ ענגשאַפט? —

פונדעסטוועגן פלעגט זי דעם וואַזאָן אויפהיטן און אַז זי שוועבקט אויס אַ גלאָז אָדער אַ טעלער מיט קאַל־טע וואַסער, איז זי זיך מאַטריע נאָך אַ פּאָר טריט און גיסט עס אַרײַן אין וואַזאָן: נאַ, טרינק זיך אָן!

עס איז אָבער געווען אין שטיבעלע אַ באַזונדער גוטער פרײַנד פון וואַזאָן, וואָס האָט געזאָרגט פאַר אים נאָך גינציקער פון דער מאַמען, וואָס האָט געציילט יעדעס בלאַט פון אים און אָנגעטרונקען נישט מיט אויסגעשוועקט וואַסער, נאָר מיט קריסטאַל ריינע — דער דאָזיקער פרײַנד איז געווען פאַלקע. אַ סוואָרע, אַז פאַלקע איז עס געווען דער יעניקער, וואָס האָט געהאָלפן די מעציע אַרײַנבערענגען אין שטוב.

געווען איז עס הײַנטיקן ערעוו פייסעך. די מאַמע איז אַוועק אין מאַרק אײַנצוהאַנדלען עפּעס גוטס אויף יאָנטעוו, מיטנעמענדיק פאַלקען. ליידיקלעך איז געווען איר אויסגעריבן בײַטעלע און טײַער איז אַלץ — בראַנד יאַקרעס. מיט נישט זיכערע טריט איז זי פאַרבײַגעגאַנ־גען די באַליעס העכט, די קאָשיקעס אויפעס און דער־

וויסנדיק זיך דעם פּרײַז, האָט זי מיט איין מאָל פאַר־
געסן דעם טאָם פון אַ שטיקעלע פיש און אַ ביסל הי־
נערשע זופּ.

צוריקגייענדיק מיט ליידיקן, איז זי פאַרבײַ אַ
קריסטין, וואָס האָט אַ וואַזאָן געהאַלטן צום פאַרקויפן.
פאַלקע האָט זיך נישט געקענט אָפּרײַסן פון וואַזאָן:

— מאַמע — זאָגט ער — האָסט דאָך גאָר נישט גע־
קויפט אויף פּייסעך, קויף כאָטש דעם וואַזאָן. זע, ווי
פײַן ער איז.

די גוטע מאַמע האָט טרויעריק אַ שמייכל געטון.
דער וואַזאָן האָט געקאָסט זייער וואָלוול. פאַלקע איז
געזעבט — טראַכט זי — ווי קען מען דאָס גיין מיט
ליידיקן פון אַן ערעוו־פּייסעכדיקן מאַרק? און זי האָט
עס געקויפט אָנשטאָט פלייש און פיש...

און געוואַקסן איז אין וואַזאָן אַ ציבעלע, אַ פּאָשע־
טע ציבעלע.

אַך, האָט פאַלקע ליב באַקומען דעם וואַזאָן! ער
פלעגט גאַנצע שאָען קענען זיצן און באַטראַכטן די
לאַנגע גרינע בלעטער, וואָס האָבן געאָטעמט מיט פרי־
קייט און לעבן. ער פלעגט אַלע טאָג אָפּמעסטן די לענג
פון די בלעטער און זיך פרייען ווי זיי וואַקסן זיך פו־

נאַנדער. פון גאַס קומט ער אָפט מאָל צו גיין מיט אַ הויפן שוואַרצע ערד, וועלכע ער האָט ערגעץ אויסגע־ריסן אין אַ סאַד און לייגט עס צו אין וואַזאָן: נאַ, עס!

פאַרדראָסן האָט אים בלויז, וואָס עס שפּראָצן נישט קיין בלומען אַרויס. געמיינט האָט ער, אַז מיטן אָנקום פון זומער וועט אַוואַדע דער וואַזאָן זיך צעבליִען, אָבער אַז דער זומער איז שוין באַלד אוועק און קיין בלומען האָבן זיך אַלץ נישט געזען, פרעגט ער די מאַמע וועגן דעם, גיט זי אַ מאַך מיט דער האַנט:

— פון וואַנען, נאַרעלע, זאָלן זיך דאָ נעמען בלו־מען, אַז סאַכאַקל וואַקסט אין וואַזאָ אַ ציבעלע, אַ פּאָ־שעטע ציבעלע...

דאָס האָט אָבער נישט פאַרקלענערט פאָלקעס לי־בע צום וואַזאָן. טיף אין האַרצן האָט ער געטראַכט: נישקאָשע, דער וואַזאָן וועט נאָך וווּנדער ווײַזן!...

און אַז אַ ייִנגעלע טראַכט און האָפט, ווערט עס מעקוייעם... אויב נישט אויף דער וואָר — איז אין כאָלעם...

כאָלעמט זיך אים איין מאָל אַ נאַכט אָט וואָס: די בלעטער פון וואַזאָן צעוואַקסן זיך אַזוי ברייט, אויז לאַנג, אַז זיי פאַרנעמען דאָס גאַנצע שטיבעלע.

אַלע ווינקלען, פון טיר ביזן אַלמער, זענען פול מיט שמעקעוודיקן גרינס. און עס האַלט נאָך קיין איינע האָרע אין איין וואַקסן... און פלוצעם שפּראָצן אַרויס צווישן דעם בלעטער־ און צוויַיגן־געפלעכט אַזוינע געלבלעך־גאָלדענע פּיירעס, וועלכע קיצלען אין נאָז מיט זייער רייעך. שאַ, וואָס איז דאָס? פאַלקע גיט פריידיק אַ פּאַטש מיט די הענט און שרייַט אויס ווי נישט מיט זייַן קאָל:

— מאַמע, דאָס איז דאָך ציבעלע!

— טאַקע ציבעלע! — גאַפּט די מאַמע און דער טאַטע און די באָבע און אַפילע די קאַץ אויך... און די ציבע־לע דערלאַנגט עס אַזאַ געראָטענעם וואַקס אויס, אַז ס'ברעכט זיך די שטוב. אַלע נעמען זיך צום רייַסן צי־בעלע פון ריזיקן וואַזאָן. פאַלקע אַליין האַלט אָן אָפּע־נעם זאַק, קוקט אין אים אַרייַן, ווי מען שיט און סע ווערט פול מיט ציבעלע. נעמט מען אַ צווייטן זאַק, רייַסט מען און מען רייַסט, ווערט דער צווייטער זאַק ווידער פול מיט ציבעלע, און אויפן וואַזאָן איז נאָך דאָ — אַ יאַם!

דער טאַטע קוועלט פאַר פרייד:

— גיטע קיילע! — שרייַט ער צו דער מאַמען, —

אוי, ווי גוט! מירן דאָך קענען פאַרקויפן די ציבעלע און דינגען אַ גרעסערע שטוב, ס׳וועט שוין זײַן אַ סאַך אָרט פאַר אונדז און פאַרן וואַזאָן אויך! — — — — — —

נאָר אַז פאָלקע האָט זיך אין דער פרי אויפגעכאַפּט, האָט ער גאָר דערהערט, ווי דער טאַטע רעדט הויך צו דער מאַמען און קוקט בייז אויפן וואַזאָן:

— איך וויל איין מאָל פאַר אַלע מאָל, זאָלסט אים צונעמען פון פענצטער, ער פאַרשטעלט דאָך מיר די שײַן! איך האָב דאָך נישט ווו אוועקצושטעלן די שיך מיט די קאַפּולן!

— ס׳איז אַ שאָד, - זאָגט שטיל די מאַמע - ער פאַרשײַנט אונדזער פינצטערע קעלערשטוב...

— שײַנט הײַנט, שײַנט מאָרגן, — קאָסט זיך דער טאַטע – אָבער אַז ס׳איז דאָך נישטאָ ווו אַ קער צו טון זיך! ווי קום איך, אַן אָרעמער שוסטער, צו וואַזאָנעס...

און נאָך דעם זעט פאָלקע, ווי די מאַמע נעמט אַראָפּ דעם וואַזאָן פון ליכטיקן פענצטער און שטעלט אים אוועק אין טונקעלן ווינקל פון שטוב, אויף דר׳ערד, ווו עס וואַלגערן זיך אַלע שמאַטעס.

איז פאָלקע צוגעלאָפן צו זײַן ליבן פרײַנד, געקוקט טרויעריק אויף די בלעטער, וואָס האָבן זיך אײַנגע

קורטשעטע, פאַרשאָטנטע צוגעטוליעט צו דער וואַנט, ווי אַ געשלאָגענע באַשעפעניש...

פאָלקע האָט זיך אָנגענומען מיט מוט, געמאָנט גערעכטיקייט טאַקע בײַם טאַטן אַליין:

— טאַטע... מען טאָר דעם וואַזאָן נישט האַלטן אויף דר'ערד. ער וועט נישט וואַקסן!...

— נאַ דיר נאָך אַ מײַליך־יוישער — טוט אַ געשריי דער טאַטע — דו גרויסער באָכער! שעמסט זיך גאָר נישט צו שפּילן מיט וואַזאָנעס?!

— איך שפּיל זיך נישט, איך האָדעווע אים...

— ער'ט וואַקסן אויף דר'ערד אויך, קלעם זיך נישט, פאָלקע! — באַרויִקט די גוטע מאַמע — ס'איז דאָך נישט אַבי וואָס, ס'איז דאָך אַ פאַשעטע ציבעלע!..

דערווײַל איז אַוועק דער זומער. ס'איז אָנגעקומען דער האַרבסט. דער האַרבסט האָט גיך און אָקשאָנעסדיק אָראָפּגעטרייסלט אַלע בלעטער פון די ביימער, פאַרוויסט די סעדער און פעלדער. פּלוצלונג האָבן זיך אַ יאָג געטון קאַלטע, נאַסע ווינטן, אָנזאָגנדיק, אַז דער ווינטער קלאַפּט אין טיר.

עס איז געפאַלן דער ערשטער שניי.

בײַם שוסטער אין קעלערשטוב האָט זיך די קעלט אַרײַנגעכאַפּט פריִער ווי אומעטום. פאַלקע האָט זיך דער ערשטער צוגעקילט און געגומען הילכיק הוסטן אַרומגייענדיק אַרום פאַלקען, האָט מען דערווײַל נישט באַמערקט, אַז דער וואַזאָן האָט זיך אויך צוגעקילט... פיר בלעטער, די גרעסטע און שענסטע, זענען אין גאַנצן געל געוואָרן און מאַכטלאָז זיך אַראָפּגעבויגן צו דר'ערד.

די מאַמע האָט דעם וואַזאָן צוגענומען פון דר'ערד, פון וואַנען ס'האָט געיאָגט אַן אײמעדיקע קעלט און אַרעקגעשטעלט אים לעבן אויוון.

נאָר אויך מאָרגן זענען נאָך עטלעכע בלעטער פאַרוועלקט געוואָרן.

דער וואַזאָן האָט פאַרלוירן זײַן כיין.

אַפילע דעם טאַטן האָט עס באַנג געטון. ער האָט זיך מאַטריִעך געוועזן פון שוסטער-בענקעלע, צוגעגאַנגען צום וואַזאָן, געטאַפּט די לעצטע גרינע בלעטער מיט זײַנע צעמאַזאָליעטע הענט און, ווי אַ דאָקטאָר בײַ אַ כוילע מעסוקן, אַ זאָג געטון, אַז פאַלקע זאָל נישט הערן:

— הם... ס'איז אַ ראַכמאָנעס אויף אים... די קע־
לערלופט לייגט אים איז דר'ערד...

נאָר פאָלקע האָט אַלץ געזען, אַלץ געהערט און
געוויינט. וואָס האָט ער געקענט טאָן פאַר זײַן ליבן
פרײַנד? באַגיסן אים מיט קאַלט וואַסער — איז ער דאָך
שוין פאַרפראָרן. באַגיסן מיט וואַרעמע? — טאָר מען
דאָך נישט. און די לעצטע עטלעכע בלעטער האָבן גע־
וועלקט פון שאָ, פון טאָג...

— דער פראָסט שטאַרקט זיך. און אין אַ פּאָר טעג
אַרום זענען שוין אַלע בלעטער געל געוואָרן. די אונ־
טערשטע — אַפילו שוואַרץ, שוואַרץ ווי דער גאַנצער
כאַלעל פון טונקעלן שטיבל.

פאָלקע האָט די בלעטער באַטאַפּט, באַשמעקט.
איין בלאַט, בײַ וועלכן דער בריג איז נאָך גרין געווען
האָט זיך צוגעטוליעט צו פאָלקעס באַק, ווי ער וואָלט
אים אַ לעצטן קוש געטון פאַרן טויט...

ערשט איצט האָט מען זיך אַרומגעזען, אַז אין
שטיבל פעלט עפּעס אַזוינס, וואָס האָט פריִער געאָטעמט
מיט פאַרביקייט און לעבן...

נאָר אַז פאָלקע איז אַנטשלאָפן געוואָרן, איז איב
דער וואַזאָן ווידער צו כאָלעם געקומען. צו כאָלעם גע־

קומען נישט ווי א וואזאָן, נאָר ווי א לעבעדיקער מענטש און גענומען רעדן קלאָרע דיבורים:

— זאָלסט נישט מיינען פאָלקע, — האָט דער וואַזאַ געזאָגט — אַז איך בין געשטאָרבן. ניין, איך גיי גאָר איצט אַוועק אין לאַנד פון די פאַרוועלקטע פלאַנצונגען. עפשער ווילסטו וויסן, וואָס פאַר א לאַנד דאָס איז? טאָ קום מיט מיר!

— איך וויל, איך וויל — האָט פאָלקע אויסגעריפן מיט שטענענדיקע אויגן.

— נו, טאָ קום מיט מיר! — און דער וואַזאָן האָט פאָלקען גענומען פאַר א האַנט און געפירט.

איבער נאַקעטע, אָפגעשניטענע פעלדער און פוסטע וועלדער; איבער בערג און איבער טאָלן, פון וואַנען דער הארבסט האָט שוין לאַנג די שיינע, זוניקע פארבן אויסגעלאָשן. ערגעץ אין א העק פארשטעקט איז א דורכזיכטיקער פאַלאַץ פון בלויען גלאָז געשטאַנען, וואָס זיין פונדאַמענט איז טיף אין דר׳ערד געווען אריינגעפעסטיקט און זיין דאַך — הויך ביז די וואָלקנס.

דאָרט האָט זיך געפונען דאָס לאַנד פון די פאַרוועלקטע פלאַנצונגען.

פאָלקע האָט דאָרט געטראָפן יעדעס בלימעלע,

יעדעס גרעזעלע, וואָס מיט זיי האָט די ערד זומערצייט געשמעקט און געלויכטן.

און דער וואַזאָן האָט געזאָגט צו פּאַלקען:

— זעסט, ייִנגעלע, דאָס שיינע און דאָס נוצלעכע שטאַרבט קיין מאָל נישט. נישט באַווייִנען דאַרף מען עס, נאָר זוכן און געפינען אויף דאָס ניי. און איצט — זאָגט דער וואַזאָן — דאַרפן מיר זיך געזעגענען. דו גייִ אַהיים און איך מיט מיינע אַנדערע ברידער, די פאַר־וועלקטע פלאַנצונגען, וועלן גיין איבער אַ נייעם אויס־וואַקס.

איבער אַ נייעם אויסוואַקסן! האָט פּאַלקע אַ פּאַטש געטאָן מיט די הענט — אוי, גוט! וועסט ווידער שטיין ביי אונדז אין שטוב!

— אַ, ניין, — האָט דער וואַזאָן געלאַכט — אין שטוב וועל איך נישט שטיין. מיר באַדאַרפן גאָר איצט אויס־וואַקסן אויף די שייבעלעך פון פענצטערלעך אין אָרע־מע שטיבעלעך, ווי ביי דיר, פּאַלקע, און טויזנטער אַנ־דערע. ווייל ווינטער איז איצט. דער פראָסט דרינגט אַריין אין די נישט באַהייצטע רוימען, מאַטערט די אָרעמע מענטשן און דער [illegible]קער — די קליינע קינדער־ קומען מיר דאַן צוגיין, די פאַרוועלקטע פלאַנצונגען, און

פּוצן אויס די שויבן... וואָס אָרעמער און קעלטער איז שטיבעלע איז, מיט אַלץ אַ גרעסערער פאַרצײַע בלומען און בלעטער באַפּוצן מיר די שויבן... פאַר די קינדער־לעך אַ טרייסט זאָל עס זײַן...

אזוי האָט געדעט אין דערציילט דער פאַרוועלקטער וואזאָן, ווו געוואקסן ס'איז אַ ציבעלע, א פּאָשעטע ציבעלע...

Opłata pocztowa uiszczona gotówką

פרייז 30 גר.   № 1   20 STYCZNIA 1938

„Kinder - Frajnd"

DWUTYGODNIK Wydanie B

Adres redakcji i administracji: Warszawa 1, Nowolipki 30 m. 31

— צי האָסטו געלייענט דאָס שיינע בוך

פון

ע ר י ך ק ע ס ט נ ע ר

עמיל און די דעטעקטיוון

???

דאָס בוך האָט דער „קינדערפריינד" אויפן לאַגער אין א באַגרענעצטער צאָל עקזעמפּלאַרן.

פרייז פון בוך ([illegible]) 1.80 גילדן.

פאַר אַבאָנענטן פון „קינדערפריינד"

ד ע ר פ ר י י ז — .1 ג י ל ד ן

באַשטעלט גלייך דאָס בוך!

איצט ווערט אַרויסגעגעבן דער צווייטער טייל:

עמיל און די דריי צווילינגען

דאָס לעצטע בוך איז היינט דערשינען.

פרייז — באַר 30 גראָשן (פאַר אַבאָנענטן)

Wydawca: Wydawnictwo „Kinder-Frajnd", Warszawa